

také vyjadřuje, „vyslovuje se proti staletím vžitému substancialistickému a hierarchickému pojetí skutečnosti a klade základy nového modelu, který můžeme označit za dialekticko-relacionistický“ (s. 9).

Ústřední kapitoly studie jednají o Kusánově ontologii, kosmologii, noetice s antropologií (45—127) a o jeho chápání společnosti, náboženství a církve (Kusánus a společnost jeho doby, 128—165). K jejich přednostem patří mj. i to, že výklad Kusánových názorů je v nich podáván se stálým zřetelem k předcházejícím i soudobým filozofickým a teologickým koncepcím. V tomto ohledu je doplňují kapitoly Sociálně ideové podmínky Kusánova myšlení (11—23) a Od Platóna ke Kusánovi (30—44). Ohlas, působení i hodnocení Kusánových prací v době od jeho smrti (1464) až po současnou marxistickou historiografii sleduje autor v kapitole Kusánus mezi středověkem a dneškem (166—184). V závěrečné kapitole Kusánus a Čechy (185—202) pak ukazuje, jak je Mikuláš „spojen se dvěma vrcholy starších českých dějin: s husitstvím... a s dílem nejsvětovějšího českého myslitele — J. Á. Komenského“ (s. 185).

Druhou část publikace představuje Výbor z díla (205—357), v němž si můžeme (v prvních českých překladech Jana Sokola) přečíst ukázky z Kusánových spisů *Docta ignorantia* I, II, *De Deo abscondito*, *De non-aliud*, *Idiota de menta* a *Idiota de staticis experimentis*. V některých těchto textech (nebo alespoň v jejich podstatných pasážích) Kusánus charakterizuje své pojetí boha a jeho vztahu ke světu, problém poznání boha. Tyto stránky jsou důležité nejen z hlediska historickofilozofického, ale i pro posouzení a hlubší pochopení těch tendencí současného filozofickoteologického myšlení, jež se pokoušejí navazovat na tradici tzv. negativní teologie. Návraty ke klasikům bývají vždy poučné.

Jiří Gabriel

Jaromír Loužil: Bernard Bolzano. Praha, Melantrich, 1978. 408 s. a 36 s. obrazových příloh.

Loužilova kniha o Bolzanovi, která vyšla jako 49. svazek edice Odkazy pokrokových osobností naší minulosti, je příkladem náročně pojaté popularizační práce z dějin filozofie. Podává ucelený obraz o Bolzanově životě i díle (a jeho dalším působení). Bolzano je zde představen jako autor pověstných nedělních exhort, tvůrce utopického obrazu dokonalé společnosti, jako náboženský myslitel, etik, metafyzik a ovšem i jako vynikající matematik a logik. (Obsáhlou kapitolu o Bolzanově Vědosloví napsal Lubomír Valenta.)

Loužil zdůrazňuje objevené a pokrokové prvky Bolzanova mnohostranného díla (jímž Bolzano chtěl přispět — v souladu se svým vlastním pojetím nejvyššího mravního zákona — „k prospěchu a štěstí celku“), zároveň však sleduje okolnosti, které v té či oné oblasti poluuročovaly meze, jež Bolzano nemohl nebo nedokázal překročit. Velkou pozornost autor ovšem věnuje i Bolzanovu místu v dějinách filozofického myšlení a také v českém kulturním životě.

Je přirozené, že monografie nevyčerpává složitou bolzanovskou problematiku. Připomeňme proto, že k některým specifickým otázkám se Loužil vyslovil např. ve studiích *K pojmu názoru u Kanta a Bolzana* (sborník K otázkám Kantovy filozofie, Praha 1974), *Bolzano's Begriff der Anschauung* (Sitzungsberichte der phil.-hist. Klasse der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien 1974), v doslovu k edici *Kleine Wissenschaftslehre* (Wien 1974), *Bernard Bolzano a Rukopisy* (Česká literatura 1977, 1978), *Bolzano a Spinoza o svobodě vůle* (SPFFBU B 24—25, 1977—78).

Jak je to obvyklé u svazků této melantrišské řady, přináší i Loužilova knížka několik ukávek z Bolzanových prací.

Jiří Gabriel

Developments in the Methodology of Social Sciences. Werner Leinfellner, Eckershart Köhler (eds.). Dordrecht, D. Reidel Publishing Company, 1974. X + 430 s.

Sborník sestává z šestnácti článků sdružených do čtyř částí podle stupně rozlišovací úrovně zkoumání dané problematiky. První část je věnována obecné metodologii —